

Запобігання експертним помилкам в інженерно-екологічній експертизі: проблеми та шляхи вирішення

Вадим Бабакін

доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник лабораторії теоретичних досліджень, міжнародної, редакційно-видавничої та науково-методичної діяльності, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7157-0241>, e-mail: babakin_vadym@ukr.net

Олена Сєрікова

доктор технічних наук, доцент, провідний науковий співробітник лабораторії інженерно-технічних досліджень, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0354-9720>, e-mail: sierikova_olena@ukr.net.

Йозеф Затько

доктор права, доктор філософії, почесний доктор, почесний професор, LL.M/MBA, Європейський інститут безперервної освіти, м. Подгайська, Словацька Республіка, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2422-0131>, e-mail: eeda@eeda.sk

Розглянуто проблемні питання із запобігання експертним помилкам під час проведення інженерно-екологічної експертизи. Проаналізовано причини виникнення помилок і запропоновано способи запобігання їм. Наголошено на важливості забезпечення об'єктивності й наукової обґрунтованості висновків експертів, оскільки помилки можуть суттєво вплинути на їх достовірність і прийняття рішень, а також надалі здатні негативно позначитися на перебігу кримінального розслідування та судовому розгляді справи.

Ключові слова: експертні помилки; інженерно-екологічна експертиза; судово-експертна діяльність; правосуддя; екологічні дослідження.

Prevention of Expert Errors in Engineering and Environmental Examination: Problems and Solutions

Vadym Babakin, Olena Sierikova, Jozef Zatko

The problematic issues to prevent expert errors during engineering and environmental examination have been considered. The causes of errors have been analyzed and ways of their prevention have been proposed. The importance of ensuring the objectivity and scientific validity of expert conclusions has been emphasized, since errors could significantly affect their reliability and decision-making and could subsequently have a significant impact on the course of a criminal investigation and judicial review of the case.

Keywords: expert errors; engineering and environmental examination; forensic expert activity; justice; environmental research.

Судово-експертна діяльність у галузі інженерно-екологічних досліджень відіграє важливу роль у забезпеченні захисту навколишнього середовища та правосуддя. Під час розслідування кримінальних правопорушень слідчий виносить постанову про призначення судової експертизи, а висновок експерта є одним із джерел доказів у встановленні фактів, пов'язаних правопорушеннями, зокрема екологічними. Однак, як і будь-яка інша, судово-експертна діяльність у галузі екологічних досліджень

супроводжується ризиками помилок, які можуть вплинути на якість її проведення. Експертні помилки можуть виникати через різні причини: такі, як недостатня кваліфікація експерта, застосування застарілих методів дослідження, недостатнє забезпечення технічного обладнання та ін. Для цього необхідно здійснювати постійний контроль за якістю експертних досліджень, забезпечувати підвищення кваліфікації експертів, а також запроваджувати нові методи й технології дослідження.

Проблема експертних помилок давно привертає увагу як науковців, так і практиків. Як зазначає А. Іщенко, поміж проблем розвитку наукових досліджень у галузі судової експертизи — питання вивчення експертних помилок [1, с. 149]. На нашу думку, недостатність механізмів виявлення та усунення помилок під час проведення інженерно-екологічної експертизи може призвести до того, що помилки залишаться невиявленими й неусуненими.

Варто погодитися з В. Абрамовою, яка зауважує, що успішність боротьби з помилками в будь-якій галузі людської діяльності визначається постійним аналізом і дослідженням причин, які спричиняють їх виникнення [2, с. 19], тож щодо порушеної нами проблеми необхідно вдосконалювати методологічні підходи до проведення інженерно-екологічної експертизи з урахуванням останніх теоретичних досягнень і практичного досвіду.

Автори наукових досліджень зазначають, що судові експерти, як і суб'єкти будь-якої іншої галузі людської діяльності, не застраховані від неправильних рішень. Помилки у практичній діяльності були й залишаються об'єктивною реальністю, що не виключає необхідності їх подолати або їм запобігти, оскільки саме помилки експерта можуть потягти за собою цілий комплекс негативних наслідків [2]. Проведення інженерно-екологічної експертизи свідчить про те, що судовий експерт стикається з проблемою помилок у разі неправильного застосування знань і досвіду, незважаючи на впровадження сучасних технічних засобів та наявність нових математичних методів і розвитку інформаційних технологій. На нашу думку, людський чинник відіграє важливу роль у цьому питанні.

Як зазначає Т. Копильченко, «кваліфікації експертних помилок, їх вирішенню та профілактиці присвячені статті низки вчених та практиків, втім це питання потребує подальшого дослідження» [4]. Зокрема, подальшого вивчення потребують питання, пов'язані з визначенням причин та умов виникнення експертних помилок у проведенні інженерно-екологічної експертизи.

Уважаємо слушною думку Н. Клименко про те, що «походження помилок експерта

може бути зумовлене двома чинниками: об'єктивними умовами, тобто такими, що не залежать від експерта, і суб'єктивними, які кореняться у способі мислення та діях експерта» [5]. Помилки стаються через незнання сучасних експертних методик, невміння користуватися сучасними технічними засобами дослідження. Не останнє місце в цьому переліку посідають професійні якості експерта: недбалість, неухважність; вплив матеріалів справи, зокрема висновок попередньої експертизи, тощо.

Доказове значення висновку експерта залежить від його істинності, неупередженості, внутрішньої несуперечності, точності й вірогідності всіх дій, оцінок і висновків. Експертні помилки, яких припустилися під час експертного дослідження, можуть призвести до виключення висновку експерта із джерел доказів, що, своєю чергою, може суттєво вплинути на результати розслідування екологічних правопорушень. Саме тому забезпечення точності й надійності висновків експертів є основним завданням для запобігання експертним помилкам і забезпечення ефективності правосуддя у сфері екологічних досліджень.

Слід погодитися з М. Сегаєм і В. Стринжею, які зауважують, що для формування достовірного висновку експерт змушений мінімізувати ризик виникнення помилок за допомогою правильно обраної стратегії пізнання відображеної інформації шляхом сумування додаткової інформації, яку містять паралельні, зворотні, зустрічні зв'язки, а також за допомогою застосування всіх трьох методів розв'язання експертних задач (діагностичного, ідентифікаційного, ситуалогічного) [6, с. 46]. Ми також вважаємо, що запобігання експертним помилкам в інженерно-екологічній експертизі потребує глибокого розуміння процесів отримання та інтерпретації інформації під час експертного дослідження.

Ми поділяємо припущення Н. Клименко про те, що помилка може бути як результатом сумлінної праці експерта, так і наслідком свідомого порушення експертом вимог методики дослідження [5, с. 38], що. Водночас необхідно зазначити, що свідоме порушен-

ня експертом вимог проведення методики дослідження можна кваліфікувати як кримінально каране діяння. Так, деякі вчені пропонують такі ознаки для відмежування експертної помилки від помилки, за допущення якої можна понести кримінальну відповідальність:

- помилка судового експерта є результатом не наміру чи необережності, а лише ненавмисних дій чи бездіяльності;
- експертна помилка реалізується в експертній діяльності;
- суб'єктом експертної помилки є судовий експерт;
- експертну помилку втілено у формі неправильних висновків експертизи [8, с. 74].

Отже, завідома неправдивість висновку експерта може виражатися у свідомому ігноруванні або замовчуванні під час експертного дослідження істотних фактів та ознак об'єктів криміналістичної експертизи, у викривленому описі цих фактів та ознак, свідомо неправильній їх оцінці або свідомо неправильних діях і операціях з їх дослідження та вибору експертної методики.

Висновки. На підставі викладеного вище, на нашу наукову позицію, з метою запобігання експертним помилкам під час проведення інженерно-екологічної експертизи слід постійно підвищувати кваліфікацію експертів шляхом організації та проведення спеціальних тренінгів і семінарів, запроваджувати нові й удосконалювати наявні методи та технології експертного дослідження. Важливо розробити систему контролю якості проведених експертиз і посилити гарантії незалежності судового експерта. Окрім

того, застосування міжнародного досвіду та кращих практик може допомогти підвищити якість роботи судового експерта й тим самим сприяти запобіганню помилок дослідженого напрямку.

Перелік джерел посилання

1. Іщенко А. В. Проблеми розвитку наукових досліджень у галузі судової експертизи : монографія. Київ, 1995. 150 с.
2. Абрамова В. М. Експертні помилки: сутність, генезис, шляхи подолання: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2005. 176 с.
3. Гудима Н. П. Експертні помилки: сутність, генезис, шляхи подолання : магістр. роб. Тернопіль, 2018. 104 с. URL: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/b651b00f-2919-41f5-9204-0ad7d864e324/content> (дата звернення: 25.01.2026).
4. Копильченко Т. Ю. Експертні помилки у почеркознавчому дослідженні та шляхи їх подолання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2010. 18 с.
5. Клименко Н. И. Экспертные ошибки и их причины. *Криминалистика и судебная экспертиза*. 1988. Вып. 37. С. 35—38.
6. Сегай М. Я., Стринжа В. К. Судебная экспертиза материальных следов-отображений (проблемы методологии) : монография. Киев, 1997. 174 с.
7. Кофанов А. В. Особливості експертних помилок та деякі шляхи їх запобігання під час проведення судово-балістичних експертиз. *Криминалистика и судебная экспертиза*. 2015. Вып. 60. С. 275—286. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krise_2015_60_32 (дата звернення: 26.01.2026).
8. Абрамова В. М., Свобода Є. Ю. Помилки в судово-експертній діяльності: сутність, умови виникнення та види. *Там же*. 2014. Вып. 59. С. 72—80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krise_2014_59_11 (дата звернення: 28.01.2026).